

Az E. M. E. harmadik képzőművészeti kiállítása.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület idei képkiállítása 1913 november 12-ikén d. e. fél 12 órakor nyílt meg az Érem- és Régiségtár Bástya-utcai bérházában. Ezúttal öt festőművész, *Kőrösfői-Kriesch* Aladár, *Ferenczy* Károly, *Ács* Ferencz, *Benjámín* Herman és Láposi *Hegedüs* Géza művei kerültek bemutatásra. A kiállítást dr. *Pósta* Béla igazgató és *Merész* Gyula, a múzeumi képtár őre, rendezte s dr. *Schilling* Lajos, mint a szakosztály elnöke nyitotta meg a következő beszéddel.

Tisztelt Szakosztály! Nagyrődemű Közönség!

A mióta művészeti kiállításainkat rendezzük, minden év ősze meghozza a maga, *valójában szép* gyümölcsét. A termés pedig évről-évre gazdagabb. Egyetlen művészszel kezdtünk, azután kettőnek, ma már ötnak mutathatjuk be alkotásait. S ha első sorban városunk szülöttei hallgattak hívó szavunkra: igen természetes, hiszen a mi hangunknak is a közvetlen közelben kell legérthetőbben csendülnie s nekünk épp úgy kötelességünk segítségére lenni a központtól távol esőknek, mint gyakori alkalmat nyújtani arra, hogy közönségünk kiforrott, már a nagyvilágban babért aratott művészek alkotásain nemesíthesse izlését.

Mai kiállításunk a kettős feladatot szerencsésen szolgálja. Előzékenyen és reményteljes szeretettel nyitottunk tért köztünk élő vagy tőlünk kiindult festőművészeinknek, mint *Ács* Ferencz, *Benjámín* Herman és Láposi *Hegedüs* Géza uraknak s meleg köszönettel adózunk azoknak a mestereinknek, a kiknek művészete európai forumok elismerését nyerte meg, de a kiket a távolság és szerény viszonyaink nem akadályoztak meg abban, hogy bemutassák nekünk is alkotásaikat: *Ferenczy* Károly és *Kőrösfői-Kriesch* Aladár urak.

A tisztelt közönség találni fog kiállításunkon magasrendű alkotásokat: engedje szívét, lelkét megihletni általuk. Találni fog esetleg kevésbé sikerülteket, távolabbi célú kereső tanulmányokat: fogadja őket jóakarató méltánylással, megemlékezve arról, hogy a legszebb kilátást adó hegy-óromhoz is közben kietlen szakadékok vezetnek, a melyek elkerülhetetlenek és sokszor még tanulságosak is.

Észhez, szívhez sokféleképpen lehet beszélni, útját hozzájuk megta-

lálja az élő szó, kép, szobor, vers vagy zeneköltemény. És mindeniknek szerzője a felfogásához illő széppel igyekszik hatást kelteni. De másnak nem mind szép, a mi néki az! Mi a szép? Hányan igyekeztek mindenki által elfogadható módon, a múltra, jelen- s jövőre való érvénnyel meghatározni! Senkinek sem sikerült. Azért mégis keressük, sőt élvezzük mindannyian.

Szépnek vallom a természetben és művészetben azt, a mi az eszményihez viszen közelb. A dorbézoló kocsmahős, a bamba vagy ledér arc, a tivornyázó társaság, legyen bármily igazsággal a vászonra rögzítve, visszataszító és ábrázolását mesterségnek mondom csupán. Vajjon a nagy mintában: a természetben csupa szép van talán? Nincsen-e a földön elég sár, irtózat, piszok? Művész feladata, hogy olyan művet adjon közönsége elé, a melyből magasabb szellemi és erkölcsi értékek, emelkedett gondolat, nemes érzések sugározzanak. Nem érdektelen az út sem, a mely ide vezet: a művész verejtékes munkája, ezer tanulmánya — de a főczél mégis csak amaz.

És mégis lehet a rútban, a visszataszítóban is művészi, ha ábrázolója nem csak azzal marad, de általa a szemlélőt az eszményi széphez birja vezetni. A bűnös nő lelkifurdalását tette vászonra egyik mesterünk. Borzalom látni kínjait, de általuk lelkünket az égi tisztaság érinti meg, a melynek ragyogó fénye egykor talán ama szerencsétlenre is boldogságot árasztott. S mily egyszerű, minden szépség nélkül való az anya arca, a melyet a másik mester képén látunk, mégis magához ragad, mert tekintetéből az a kiapadhatatlan anyai szeretet sugározik, a mely életet tart fenn és jellemet nevel.

Nem egy festő számított nagy hatásra, midőn a pusztító útjára induló halált kaszás csontváz képében állítá elénk. Ám a néző sietve fordít hátat a borzadály e képének. Mi más a Böcklin festette *Halottak szigete!* A nyugodt vizen sajkás viszi féltett halottját, a tájra némaság borul, alig hallható az evező mozgása is, — a sziget már közel, de az est homályában alig látható s a szürke égre titokzatosan rajzolódnak az imbolygó cziprusok. Földünknek ez az igéző zuga mintha epedve várná, hogy a kít a föld adott, ennek adhassa ismét át és tárja föl előtte, mit magában rejtetet: a lét nagy titkait. A kép fogva tart, alig válhatunk tőle s ha mégis távozzunk, magunkkal visszük és hordjuk örökre a látományt; óh, mert *így* szép a halál!

De im körülöttünk élet pezsdül, a művészet örök élete. Merítsünk belőle mindnyájan új erőt! Mondjunk azonban köszönetet is azoknak, a kik kiállításunk körül áldoztak és fáradtak: művészeinknek, hasonlóképpen dr. *Pósta* Béla igazgatónak és *Merész* Gyula múzeumi mőtárosnak.

Ezzel az Erdélyi Múzeum-Egyesület harmadik őszi kiállítását megnyitottnak nyilvánítom.

Ezután Merész Gyula mütáros a következőkben ismertette a kiállítást:

Érzem, hogy bizonyos meghatottság fog el mindnyájunkat ezekben a szűken világított termekben, midőn egy szép, értékes kiállítást nyitunk meg. Bár értékelnők kellőképpen ennek a napnak igazán nagy jelentőségét s azt a tárlatot, melyet az Erdélyi Múzeum-Egyesület rövid három évi csöndes munkássága immár ezen a téren is nyújtott. Ezen a napon és Kolozsvár kulturális fejlődésének ez útján megállunk egy pillanatra s örömmel látjuk, hogy a mulasztásaink fölött érzett elkeseredésünk végre kiugratott eddigi tétlenségünkéből. Abban az egyszerű meghívóban, mely Ferenczy Károly és Kőrösfői K. Aladár erdélyi festőművészek kiállítását hirdeti, láthatjuk, hogy ma már szívesen jönnek hozzánk legjobbaink, a kik külföldön nagy versenyeken aranyérmeket kaptak, sok dicsőséget szereztek és jelentős tényezői szépen fejlődő s ma már erősen magyarosodó képzőművészetünknek.

Fontosnak tartom azt is, hogy ez a kiállítás itt Erdélyben van, nemcsak mert nem vagyok híve annak az erőltetettcentralizálásnak, a mi Budapesten folyik, de mert épp a romlatlan vidékeken lehet minden reménye, minden támasza egy országnak. Ha valamikor, most igazán időszerű beszélni a nemzeti elemnek a művészetben való fontosságáról, Erdély őseréről, a miből annyi van a nagybányai és kőrösfői művész-kolóniában, a külföld művészeti forrongásairól, szertelenkedéseiről, a múlt század hatvanas éveit óta s a küszöbön álló megtisztításról.

Körülbelül 50 éve, hogy a francia Manet feltűnt s egyszerre forradalmi vezérré nőtte ki magát. Le az akadémikusokkal és a barna színekkel, mondja; és minden konvencziót megtagadva, a természetet vallotta mestereinek. Lázás évek következtek és hihetetlen szertelenség kapott lábra, mintha szándékosan akarták volna félreérteni ennek a nagy egyéniségnek minden szándékát.

De az őt megértők csoportja beváltotta ígérését, külön vált és a „Salon des Independants“ kiállításával örökre helyet csinált magának a műtörténelemben. Barbizon volt tanyájuk, a Fontainebleau-i nagy erdő inspirációiknak színhelye. Ma az ő neveltjük mondhatnám nyugat összes festőművésze. A mint megjósolták, csakugyan bekövetkezett: a festő a színt vallotta szerelmének, a túlzó plasztikát a szobrásznak hagyva, követelte a nemesen egyszerű rajzot. Lassanként a laikusok is mindinkább feléjük hajoltak, velök mind több lelki közösséget éreztek s az atelier-festők hatalmas vásznai már csak az elmúlt idők örökszép alkotásai maradtak.

Ezekkel a vászonfalakkal Munkácsy, Zichy és Lotz képeit takartuk el, hogy helyet csináljunk a most kiállítóknak. És mikor Ferenczy első képét felakasztottam, az egyes festészeti korok letűnésének megkapó képét láttam naiv megtestesülésben. Láttam a sok-sok vászonfalat az emberiség

művészeti fejlődésének stádiumai közt, mindmennyi fontos szigetelőt, mit bölcs kritikus el nem mulaszt odatenni. A szabad tudomány és szocializmus korában milyen dogma, miféle hatalom kényszeríthet arra, hogy én, a ma embere, renaissance-t vagy trecentot éljek, hol a vérem, az egyéniségem, ha Botticellin keresztül látom a magyar eget s az embert! Nagyon nagy dolgot művelt Manet, Arot, Millet és Courbet, mikor kivonulva a sötét, poshadt műterem gipszei és fabábjai közül, kora megismerésére törekedett. A mi művészeink ezeket a nagyszerű eszméket megértve, már korán magukévá tették s haza jöve, itthon fejlődtek ki. Ma pedig szerencsére, jobb belátásra jutva, abbanhagyták a különböző szekták és lármás revolúcióik s nemzetenként új, sajátos képzőművészet van kialakulóban. Csak természetes, hogy minden sallagnál értékesebb kincs a hazai levegő s hogy annak, a ma divatból lekicsinyelt, kohéziónak, mely nemzeteket erőben tart és nagygyá tud tenni, valami mély jelentősége van. Így jutott aztán a túlon-túl összeházasodott és internacziionalizmustól megcsömörlött művész a japán, kínai és indus művészet bámulásához, hogy okuljon és felfrissüljön. Soha olyan tisztán nem látlam, hogy más ország művészi felfogásának magunkra oktrojálása mi minden szépet tördel le az egyéniségből, mint két éve Párisban, a mikor egy fiatal, de roppant nagy tehetségű japán mellett hallgattam Jean Paul Laurens hitvallását a művészetről. Az az ember otthon hihetetlenül szép estempokat rajzolt s nyugattal való négy évi kapcsolata úgy kiforgatta valójából, hogy a mi fajta ecsetünkkel csak dadogni tudott.

Talán sokan megütődnek a most kiállított képek tárgyain, vagy legalább bizonyos idegenszerűséget tapasztalnak bennük. Két artista, fehér trikóban, kékes háttér előtt, merev egyenes tartásban, vagy egy kövér birkózó háta, melytől kis feje alig látszik, egy hátán minden kellem nélkül tekvő női akt, egy delejes nézésű, puha mozdulatu nő, stb. A mi a 60-as évek közhangulata, érzése és fölfogása volt, az mára nem alkalmazható, elavult. A szocializmus nemcsak a küzködő, vértizzadó munkásnép felé fordította figyelmünket, hanem együttélésünk, önmagunk és belső életünk felé is. És a mint elhagyta költészetünk a harsonás, szóvirágos hangot, a képzőművészet sem elégszik meg olcsó hatású teatrális képekkel, hanem leszáll a földre, lesi a perczenként változó levegőrezgést, színmozgást, figyeli a népeletet, egyénben az egyént, tárgyban az anyagot, mozdulatban a kifejezést. Mennyire kiül azon a két fehér fiún a mesterségük, milyen elragadóan van megírva ebben az arcképben a mester leányának egész egyénisége. A vére fagyott, bűnös, milyen jellemzően stilizált mozdulattal próbál kitérni száz ítélőbírája elől s a nap ezer szemének disperzióját hogy visszaadja Ács Ferencz káposztás képe és virágos kertje. Benjámín hidegszamosi tájaiban nem érezzük-e az ősz hűvös-ködös levegőjét. Láposi Hegedüs csinos képein az erdélyi embert így szemléltetve, már is feltártam a mai

festő szándékait. De egy fontos tényt le is szűrhetek, hogy t. i. a mai festészet visszatért a természethez, nem nagyképűsködve, sem kopizálni akarva, hanem minden jelenségből éppen azt a lényegét kívánja, a miből elvenni nem lehet és hozzátenni nem kell. S hogyha végig gondolunk a legrégebb művészeti koroktól máig, bátran állíthatjuk, hogy ez a jó útra térést jelenti, hiszen ha összehasonlítom Praxiteles korát a dekadens hellenisztikussal, vagy Donatello és Michel Angelo korát a XVI. század olasz művészetével a visszaesés okául a fenti hitvalláshoz való hűtlenséget tapasztalom.

A Ferenczyek szűkszavúak, nem akarnak olcsó fogásokkal piedesztálra kapaszkodni s éppen ezért jutott ki annyi méltatlanság nekik.

Remélem, hogy a mélyen tisztelt közönség szeretettel, igazi odaadással fogja nézni ma még szerény és szűk keretekben mozgó, de biztos alapra épített törekvéseinket, hogy örömmel engedi szívéhez férközni ennek az öt művésznak színbe és vonalba burkolt érzéseit s hogy a *kép* életszükségletévé válik mihamar. Ki tudja, nem érjük-e meg, hogy egykor Kolozsvár fontos művészeti központtá nővi ki magát. Merte volna mondani valaki 200 évvel ezelőtt, hogy az akkor kis München a legműveltebb nyugat gyülekező helye lesz!
